

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 152
כסלו תשע"ה

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

הוא להבדיל בין הרחובות של גוים לרחובות של היהודים, והרי להבדיל בין שני מקומות מוקפים לא מסופק לחי, אלא צריך צורת הפתח. ולכן המנהג לעשות צורות הפתח. לאחר כמה דורות התחילו לגור בערים ללא חומה, ובטל הטעם שכתב התרומת הדשן, ומ"מ נשאר המנהג לתקן רק בצוה"פ. ולפיכך שואל המג"א (סי' שס"ג ס"ק כ"ו) מדוע בזמנו מקפידים לעשות צוה"פ, וכתב טעם חדש, משום שמבוי צריך שיהיו בו שתי הצרות ובכל חצר שני בתים, והרי הבתים פתוחים ישר לרחוב, ואין חצר לפניהם. לפ"ז כותב החיי אדם (כלל ע"א ס"ג) שזה טעם טוב למצב שהיה בזמן המג"א, שכל הבתים היו פרטיים ופתוחים ישר לרחוב, כמו שמצוי היום בערים העתיקות בירושלים ובצפת, אבל גם בעיר וילנא שבזמנו התחילו לבנות בנינים משותפים, חוזר הדין שיש לרחובות דין מבוי. לפ"ז נשאתר השאלה שבזמננו יהיה לרחובות דין מבוי.

עשיית תיקון כסיבוב שברחובות מדין מבוי עקום

ואמנם לחי בלא"ה לא יועיל ברחובות שלנו, כי בכל אופן לחי מועיל רק עד י' אמות, והרחובות שלנו רחבים יותר מ' אמות, וגם רובם מפולשים, [מלבד מקרים מסוימים], אך נפק"מ בעיקר לדין מבוי עקום, שבעצם השו"ע (סי' שס"ד ס"ג) פוסק שמבוי שמתוכם צריך תיקון בעקמיותו, כלומר בכל סיבוב צריך להוסיף עוד לחי [כדי שהעוברים ושבים יכירו מיד שהמבוי מתוקן], ומה שכיום לא עושים תיקון בכל עקמיותו, היינו משום שכתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ב) שהדין נאמר במבוי ולא בחצר, וכיון שלמבואות שלנו יש דין חצר, א"צ תיקון. ולפ"ז אם לרחובות שלנו חזר דין מבוי, יצטרכו שוב לעשות תיקון בכל סיבוב.

הגדרת החצרות שלנו, אינם כחצרות של הז"ל

החזו"א (סי' ס"ה ס"ק י"ז) עמד על שאלה זו, וכתב איברא עיקר דברי רבותינו דמבואות שלנו אין בדים וחצרות פתוחין לתוכן, לא ידענו עיקר הריעותא בזה, וכו' ונמצא חצרות שיש להם בתים וכו', ובבנין כרכים שלנו ודאי יש לרחוב דין מבוי, ואולי בימיהם היה בניו על אופן אחר, והניח בקושיה. אולם לאחרמ"כ (בסימן ס"ה ס"ק נ"ב, וסי' צ' ס"ק כ"ג) כתב לחדש ולתנ"ך כי חצרות שלנו אינם חצרות של הז"ל שהיו משמשות בתשמישי דירה לכבידה ולאכול בה בקיץ וכדומה, ולענין מבוי צריך חצר דוקא. לכן בזמננו אין לרחובות דין מבוי.

הגדרת חצר לענין מקום הדלקת נר הנוכה

בנידון זה תלוי גם דין הדלקת הנרות בחצר. שהשו"ע (סי' תרע"א ס"ה) כתב נר חנוכה מניחו בפתח החצר הסמוך לרשות הרבים, והיינו כשישית תוס' שלא מדליקים בפתח שבין הבית לחצר, אלא בפתח שבין החצר לרחוב. וכן דעת מרן הגר"י מבריסק זצ"ל, ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שמקום ההדלקה גם בזמננו, הוא דוקא בפתח של החצר לרה"ר. אבל בדעת מרן החזו"א כתב השונה הלכות (הל' חנוכה סי' תרע"א דין י"א) שלפי שיטתו בעירובין שאין לחצרות שלנו דין חצר של חז"ל, א"כ גם לענין הדלקת נרות חנוכה אין להדליק בפתח החצר הפונה לרחוב, דאין זה חצר ולא יוצאים בהדלקה זו. [ולכל היותר יוכל להדליק בפתח הדירה הפונה לחדר המדרגות, מדין פתח הבית כאשר אין חצר. אבל יהיה חסר בזה היכר לרה"ר], ולכן לפי דעת החזו"א מקום ההדלקה הוא בחלון הבית הפונה לרה"ר, ולא בפתח. ובודאי לא בפתח החצר (וכן מובא בדברים והנהגות וארחות רבינו).

מרן רה"י הגרא"ל שטינמן זצ"ל נהג להדליק נרות חנוכה בפתח שבין המרפסת לחדר. וביאור הענין הוא על פי הנוהג לעיל, שלפי דעת החזו"א אין בזמננו חצר המוגדרת כחצר של חז"ל, ולכן צריך להדליק בפתח הבית או בחלון. והנה המרפסת הזו היתה תמיד פתוחה במשך שנים רבות, וא"כ היא לא כמו חדר מחדרי הבית, אלא היא חצר, [כמו שק"ל לענין מזווה שהיא פטורה, וקובעים מזווה רק בתור פתח לבית]. וכיון שלענין הדלקת נר חנוכה החצר אינה חצר אלא סתם "רחבה", ממילא יש להדליק בפתח החדר הפונה למרפסת. ואמנם אח"כ סרו את המרפסת בתריסים, מ"מ עדיין אין לה דין בית ממש [וכידוע האריכו בזה הפוסקים לענין מזווה, וכן המזווה שם היא בצד הכניסה לבית, ולא למרפסת]. ועוד אמר מרן,

מדידת שיעור עשירים אמה להדלקת נרות הנוכה

במקביל לפעילות הרבה בעניני העירובים, במענה הלכתי לכלל העירובים בארץ, בשיעורים בנושאים רבים בעירובין, בבדיקות ועריכת תכניות, בהתקנת עירובים וביצוע תיקונים, המוקד ממש גם לסיוע בנושאים הלכתיים מגוונים.

בימים אלו ימי החנוכה, מוקד העירוב נתן מענה גם מחוץ לעניני העירובים, לשאלות בענין מדידת גובה עשירים אמה. אברכים באים אל המוקד לקבל את מכשירי המדידה מכני או אלקטרוני, כדי לדעת את גובה החלון שלהם ביחס לרחוב. יש מדידות פשוטות, כשהרחוב שווה לגובה החצר, ואין מתחת החלון מרפסות וגגות שמפריעות למדוד, במצב כזה משתמשים במכשיר מכני, סרט מידה ארוך (50 מטר), משלשלים אותו מהחלון עד שמגיע לקרקע, ורואים את גובה החלון. שיעור עשירים אמה, לשיעור חזו"א 11.52 מטר, לשיעור הגר"ח נאה 9.60 מטר, לשיעור החדש 9.10 [ובכל השיעורים יש חוששים בכמה ס"מ לכאן ולכאן]. מדידה זו אפשר לעשות גם עם חוט או חבל, אלא שבהם יש חסרון של דיוק, כי כשמשלשלים אותם כלפי מטה הם לא מתוחים, וגם אם קושרים בסוף דבר כבד שימתח אותם כלפי מטה, יש בעיה אח"כ כשמודדים את אורך החוט, האם למתוח יותר או פחות, ושוב יש ספק מהי מידת החוט. משא"כ בסרט המידה, שעשוי מחומר גומי שאין צורך למתוח אותו, ומידתו כתובה וקבועה, ניתן להגיע למדידה מדויקת.

בשבוע האחרון הגיע אברך שעושה שיפוצים בביתו, וכעת שם לב שהחלון שלו נמצא על גבול השיעור של עשירים אמה, ובקש בדחיפות למדוד, כדי שאם הגובה מעט יותר, הוא יאמר לפועלים לשבור את הקיר ולעשות חלון נמוך יותר, כדי שיוכל להדליק בחלון ויהיה בתוך עשירים אמה לרחוב. אשריכם ישראל, שבונים את הבית לפי צרכי ההלכה.

במקרים שהרחוב יותר גבוה מהחצר, קשה למדוד בצורה הנ"ל, כי צריך עדיין לדעת כמה הרחוב גבוה מהחצר. וכן כאשר יש מרפסות בולטות מתחת החלונות, אי אפשר למדוד בקו ישר כלפי מטה. ולצורך זה משתמשים במכשיר האלקטרוני, מכשיר ליזר למדידת מרחקים (150 מטר), מודדים קו ישר במאוזן באמצעות פילוס של המכשיר, וממנו בודקים את הגובה. מכשירים אלו משמשים את מוקד העירוב לשני דברים חשובים. א. למדידת טיח בית סאתים, בנוגע לדיני קרפף שנמצא בתוך העירוב. ב. למדידת מרחקים של שבועים אמה, וקמ"א אמה בין בתים, בנוגע לדיני חישוב התחומין.

יש מדידה יותר מורכבת, כאשר יש רחוב שאינו ישר אלא בעליה, ובבנין שבחלק הנמוך של הרחוב, יש דירה בגובה 25 אמה מהרחוב שלפניה, וא"כ הם למעלה מעשרים אמה ואינם יכולים להדליק שם. אבל כיון שהרחוב עולה, ולאחר מרחק של שני בנינים (כ-60 מטר) הוא עולה 6 אמות (3 מטר), א"כ מי שעובר במקום הגבוה שברחוב רואה את החלון הנ"ל בתוך גובה 19 אמות ממקומו, יוצא שהחלון נמצא בתוך כ' אמה לרשות הרבים, לרחוב. ואע"פ שמהרחוב שלפני הבנין הוא גבוה יותר מכ' אמה, מ"מ הוא יכול להסתמך על הרחוב שאינו לפניו, שהרי אילו היו בסמוך לו שני רחובות במרחק של שני בנינים, אחד נמוך ואחד גבוה, ודאי שהיה יכול למדוד מהרחוב הגבוה להקל, כי מספיק שרחוב אחד רואה את נרות החנוכה שלו, א"כ ה"ה כשמדובר באותו רחוב, והקטע שצמוד אליו נמוך, והקטע שאינו צמוד ממש אלא רק סמוך אליו גבוה, יכול להדליק בשביל שיראו העוברים בקטע הגבוה. ולכן מותר להדליק במצב כזה בחלון הגבוה. אמנם יש לעיין עד איזה מרחק אפשר להתחשב ברחוב שאינו סמוך לבית, ועיין מש"כ בזה בשנה שעברה (בגליון 114) ש"א עד רס"ו אמה. וצ"ע.

בדין זה יש צורך במדידה ראשונה קו ישר מהרחוב הגבוה עד קיר הבנין, ואח"כ למדוד מהקו הזה עד גובה החלון.

הגדרת חצר ומבוי לענין עירוב חצרות

נושא נוסף שמעסיק את הציבור בימי החנוכה בכל שנה מחדש, הוא היכן מקום ההדלקה, בפתח הדירה, בפתח הבנין או בפתח החצר, ונידון זה שייך גם לדין העירובים, בגרדי דין חצר ודין מבוי. ידוע שהרמ"א (סי' שס"ג ס"ו) כותב שבזמננו אין להשתמש בלחי וקורה לעשות עירוב, כיון שאין לנו היום מבוי, וכל הרחובות שלנו יש להם דין חצר. והאחרונים התקשו מדוע אין לנו מבוי.

בנושא זה יש הבדל ניכר שאירע במהלך הדורות. בתרומת הדשן שהוא מוקד הדין, כתב טעם משום שכל העיר מוקפת חומה, וכולה רה"י, ומה שחסר לעירוב

קהל המתאספים לראות הדלקת מרן רה"י בפתח שבין החדר למרפסת

שאין משתמשים במרפסת אלא כמחסן בלבד. לכן מרן הדליק בפתח החדר הפונה למרפסת, שהוא מוגדר כפתח [הפונה לחצר שאינה חצר] הסמוך לרשות הרבים.

ענפי העץ שיוצאים מחוץ לבית הקברות בארה"ב

נושא נוסף שהגיע אל מוקד העירוב, מאחד הארגונים לענייני טומאת כהנים בארה"ב. הרב כץ שליט"א מראשי הארגון, נתקל בבעיה באחד מבתי הקברות הסמוך לרחוב, שיש בו עץ גדול שחלק מהענפים שלו עומדים ממנו מעל הקברים, וחלק מהענפים עומדים מעל הרחוב. כמצב כזה, הרי הענפים נעשים כאהל גדול שמאהיל על הקברים ועל הרחוב, ומביא את הטומאה על כל מי שעובר ברחוב, וביניהם גם כהנים שנוהרים לא להתקרב לקברים עצמם, ואינם שמים לב לכך, שהם נכנסים לאהל המת בדרכם עוד מחוץ לחומת בית הקברות.

במקרים אלו הפתרון הוא לקצוץ את הענפים שיוצאים מחוץ לבית הקברות, ואז האהל לא יאהיל על הכהנים העוברים ברחוב. אלא שידוע לקצוץ עצים אינו דבר פשוט, צריך אישורים, ויש מתנגדים. ולאחר מאמצים הותר לו לקצוץ את החלק המוכרח בלבד, מה שעובר את חומת בית הקברות. והנה באמת היה עדיף לקצוץ קצת יותר, כדי שלא כל שינוי קטן שהענפים יגדלו, יהיה בעיה לעוברים ברחוב קרוב לחומה, אבל כיון שזה האישור שניתן לו, והוא אינו רוצה לדרוש יותר מחשש שגם מה שניתן כבר יתבטל, לכן הוא קוצץ רק עד קו החומה.

בשלב זה הוא נתקל בבעיה הידועה, שמראה העין מטעה מאוד את האדם, כאשר הוא מסתכל מלמטה, נראה לו שאין עוד ענפים שיוצאים מעבר לחומה, וכאשר מסתכל מן הצד נראה לו שיש ענפים שיוצאים מעבר לחומה, ואינו יודע באיזה דרך יוכל לבדוק את הדבר. הוא ניסה לברר למי יש מכשיר למדוד דבר כזה, והגיע אל "מוקד העירוב", שיש לו מכשיר למדידת מקום החוט של העירוב, כדי לכוון את הלחי שיעמוד מתחתיו ממש, ובמכשיר זה ניתן למדוד גם כן האם אין ענפים מעל המקום הנצרך. הרב הנ"ל שמח על הפתרון, ושלה שליח שיביא לו את המכשיר למדידתו בארה"ב.

עמודי צורות הפתח שנעשו לטומאת כהנים והתעקמו

לפני שבועיים התגלתה בעיה אחרת בענין טומאת כהנים בבית החיים בבני ברק, שגם היא נלמדת מהלכות עירובין. במקום זה רגילים הרבה שנים להעמיד מחסומים מיוחדים [שיש בהם גובה י' טפחים, ואינם גבוהים מהקרקע ג' טפחים], לאורך השביל הראשי, כיון שקבר מטמא כל סביבו ד' אמות, וא"כ הכהנים שעוברים בשביל שרחבו כשלוש מטר, וטמאים מכה הקברים שנמצאים משני הצדדים. לכן מעמידים מחסומים שהם מחיצה כשרה, לחצוץ בהן השביל לקברים, והמחיצות מועילים לעצור את הטומאה, ומותר לכהנים לעבור בשבילים אלו [כאשר המחסומים עומדים כהלכתם]. אבל במציאות המחסומים זזים הרבה פעמים ממקומם, ויש בזה מכשול גדול לכהנים. ואי אפשר לחבר אותם, כי בלוויות גדולות צריכים מעבר רחב. העוסקים בענינים אלו דאגו בשנים האחרונות לעשות צורות הפתח בצד אחד לאורך כל השביל, וצורת הפתח דינה כמחיצה, והיא עוצרת את הטומאה במקום המחסומים, ואינה מעכבת את המעברים. [בצד שני לא היתה אפשרות לעשות צורות הפתח מסיבות טכניות, ולכן הכהנים צריכים להזיזה שלא לעבור כשהמחסומים אינם מסודרים].

בחודש זה פנה למוקד העירוב אחד מהת"ח שעוסק בשני התפקידים, בעירובין ובטומאת כהנים, ולכן הוא גם עירני לדיני טומאת כהנים, וגם בקי בהלכות צורת הפתח של עירובין. בצירוף שני הדברים הוא עורר בעיה בצורות הפתח העומדות בבית החיים, שלשה עמודים של צורות הפתח הראשונות התעקמו, באופן שהברזל העליון שהוא המשקוף, ויושב מעל ראש העמוד, אינו מכוון מעל החלק התחתון של העמוד. דין זה מבואר בהלכות עירובין, בחכמת שלמה (בגליון השו"ע סי' שס"ב סי"א) כותב שעמוד עקום פסול, והחזו"א (סי' ע"א סק"ו וסק"י"א) כתב בתחילה להתיר, ואח"כ כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ולמעשה הורה שלא להכשיר עמוד עקום,

מימין מחסומים, ומשמאל שורה של צוה"פ לחצוץ בין טומאת הקברים לשביל. והראשון עקום

מהטעם הנ"ל שיש דין בצורת הפתח שהמשקוף יהיה מעל העמוד, ועיקר העמוד הוא הי' טפחים התחתונים (כמ"ש בשו"ע סי' שס"ב סי"א), וכשהעמוד עקום יוצא שהמשקוף אינו מכוון מעל עיקר העמוד, אלא מן הצד. ואחרי שהדברים נאמרו בהלכות עירובין, הם יסוד לכל הלכות צורת הפתח, גם בסוכה, וגם בטומאה. וא"כ כשהעמודים של צורות הפתח שבצידי השביל התעקמו, וההוראה שלא להכשירם במצב כזה, א"כ הם לא עוצרים את הטומאה, והטומאה מתפשטת לשביל עד ד' אמות, והכהנים שעוברים שם נכשלים באיסור טומאה למת.

פתרונות הלחיים לעמודי החשמל ודיניהם

בגליון הקודם דיברנו על ישוב שסבר שיש לו עירוב מחוט חשמל, וכעת הובהר לו שאין לו עירוב, ואחד התושבים שמשכיר צימרים לחרדים, ביקש שיעשו לו עירוב טוב, כדי שיאמרו בטלפון של "מוקד העירוב" שהמקום כשר. בגליון הקודם בארנו כמה צורות של עמודי חשמל, והטעם שאינם יכולים לשמש לצורת הפתח

לעירוב, מפני שרוב החוטים הם מן הצד של העמודים ולא מעליהם. ובקוי מתח בין עירוניים יש חוט אחד שעובר מעל ראש העמוד, אבל גם הוא אינו כשר, משום שרוב העמודים חלולים, ובנויים מעמודי ברזל דקים בפניות, וקוים אלכסוניים באמצע, וא"כ החוט שבמרכז העמוד נמצא מעל החלל ולא מעל העמוד. ואף מי שאינו מקפיד על עמוד עקום, בכל זאת אינו מתיר עמודים כאלו, משום שבמצבים אלו החוט אינו מעל עמודי הפניות, אלא מעל החלל שביניהם, ואינו כשר כלל.

לחי וחוק מעמוד החשמל, ובעידם צוה"פ קטנה

הפתרון שעושים בכל מקום שרוצים לסמוך על חוטי החשמל, מעמידים לחיים לפני העמודים, ולחיים אלו אינם הלחי שמוזכר במשניות בדין מבוי, [כי הם מועילים רק לפתח קטן עד י' אמות, וכתב הרמ"א (סי' שס"ג סכ"ו) שהמנהג שלא להשתמש בלחי של מבוי]. אלא דין הלחיים שלנו הוא על פי המבואר בשו"ע (סי' שס"ב סי"א) שהעמוד של צורת הפתח אינו צריך להיות גבוה עד החוט, אלא אם יש בו גובה י' טפחים [כשיעור מחיצה] יש דין גוד אסיק מחיצתא, ורואים כאילו הלחי עולה ומגיע עד החוט. וזה הלחיים שלנו, [לחי, פירושו לוח], הם כמו עמוד גבוה י' טפחים, ונחשב כאילו עולה ומגיע עד החוט. ולכן אם מעמידים שני לחיים תחת חוט חשמל, בתחילתו ובסופו, יוצרים צורת פתח, בלי להסתמך על עמודי החשמל.

אלא שפעמים רבות צריך להרחיק את הלחיים מהעמוד, מכיון שהחוטים מחוברים ליתדות וזרועות, ואינם מגיעים עד העמוד ממש, ואם הלחי יהיה קרוב לעמוד, הוא לא יהיה מתחת החוט, ואז החוט שהוא המשקוף, אינו מכוון מעל גבי העמודים שהם הלחיים, וזה פסול. בחודש האחרון נסע הברוק של המוקד לישוב שהשתמשו בחוטי חשמל, וכבר עשו בו את התיקון הזה, והעמידו לחיים מפח רחב, במרחק 50-80 ס"מ מהעמוד, כדי שיהיה מרווח מתחת חוטי החשמל. אלא שבמצב כזה יש בעיה שהפתח נגמר בלחי, וממנו עד עמוד החשמל, ומעמוד החשמל עד הלחי הבא, יש מקום בלי מחיצה וכלי צורת הפתח, וזו פירצה שיכולה לפסול את כל העירוב. לכן עשו שם עוד צוה"פ קטנה, מהעמוד עד הלחי, ע"י ברזל בצורת ה, שיש בו חלל גבוה י' טפחים לפחות, [ומשם והלאה יש עמוד של עירוב רגיל]. ויש מקומות שמחברים חוט או ברזל מעל הלחיים, וגם זה נחשב צוה"פ מלחי עד לחי. [במצב זה הלוח של הלחי משמש לשני הכיוונים, כמו עמוד לכאן ולכאן, א"ע"פ שהוא דק מאוד בעביון].

חבית המוטמשת לחי, אך רק בגוד אחד

באחד היישובים שנבדקו בחודש האחרון, היה מקום שהעמידו חבית ללחי לפני עמוד החשמל, אך רק מצד אחד, וא"כ לחוט הממשך הלאה אין דין צוה"פ והוא פסול. אינו לני השברנו

בפמרתיו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה רשכבה"ג

הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצוקלה"ה

בישיבתו גדלנו, על פיו חונכנו,

מדרכיו למדנו, ומאמרותיו החכמנו

משאיפותיו הטהורת שאיפותינו

מענותנותו ומסירותו להרבות כבוד שמים למדנו

גליון זה יהי לזכרו ולעילוי נשמתו

זכותו והנהגתו המיוחדת תעמוד לנו, להמשיך ולהצליח לזכות את הרבים,

ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים הלכות עירובין ופרטיותו,

יחד עם שאר דיני התורה

שיעורי עירובין בימי החנוכה

יום חמישי ב' החנוכה, ככולל עטרת שלמה

רח' מאיר בלבן 6 שכונת נוה יעקב, ירושלים בשעה 11:30

יום חמישי ב' החנוכה, בביהמ"ד קרעטשנף

רח' השל"ה 16, בני ברק בשעה 2:15

יום שלישי ז' החנוכה, ככולל "עטרת שלמה" בביהמ"ד צעירים

רח' מלצר 6 בני ברק, בשעה 2:10

יום ד' זאת חנוכה, בביהמ"ד נאות יוסף, בקראון

רח' יואל בני ברק, בשעה 5:30

שיעור עירובין מיוחד גם לילדים

יום ראשון ה' החנוכה בביהמ"ד המרכזי רמת אלחנן

רח' זונפלד, בני ברק, בשעה 8:00 בערב

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

ניתן לתרום במכשירים של "נדרים פלוס" או "קהילות", ע"י חיפוש "מוקד העירוב". וכן במערכת בטל' 073-2757-008